

Trage wegen in Landschapspark

Om de toegang tot open land te herstellen wordt in het kader van het project Landschapspark Zuidrand van de provincie Antwerpen een netwerk van trage wegen gebruikt. Trage wegen zijn voorbeelden van gedeeld landgebruik dat voorbijgaat aan gebruiksrechten die verbonden zijn aan privaat eigendom. Het INDIGO-onderzoek verwijst hiernaar met het concept Landed Commons.

Het Laarzenpad - Dag van de trage weg 2016 © Trage Wegen vzw

Zuidrand

Heruitvinden van commons en hun bestuur

SOFIA SAAVEDRA BRUNO [ONDERZOEKER INDIGO (PHD), KU LEUVEN, ONDERZOEKSGROEP PLANNING EN ONTWIKKELING]
PIETER VAN DEN BROECK [COPROMOTOR INDIGO, KU LEUVEN, ONDERZOEKSGROEP PLANNING EN ONTWIKKELING]
CONSTANZA PARRA [COPROMOTOR INDIGO, KU LEUVEN, DEPARTEMENT AARD- EN OMGEVINGSWETENSCHAPPEN]

Het ontstaan van Landed Commons in een ruimtelijk en bestuurlijk versnipperde context illustreert dat dit geen herstel van *common land* inhoudt, maar dat het dankzij partnerschappen en ander dynamieken gaat om *re-commoning*. Onderhandelingen op bovenlokale schaal worden onderbouwd met onderhandelingen op kleinere schaal door stukjes trage wegen te realiseren. Op die manier wordt in Landschapspark Zuidrand stapsgewijs *re-commoning* van open ruimte gerealiseerd.

In Vlaanderen is zoals bekend sprake van suburbanisatie, fragmentatie en verlies van open ruimte. Onderzoek verricht door het Steunpunt Ruimte laat zien hoe het Vlaamse vergunningensysteem zich ten gunste van privaat eigendom ontwikkelt (Verachttert, Van den Broeck & Kuhk 2011). Bestuurspraktijken die het collectief gebruik van land trachten te stimuleren worden tegengewerkt door fragmentatie (Van den Broeck & Verachttert 2015). Kenmerkend is ook een hybride bestuursvorm (Moulaert e.a. 2005, De Rynck, 2017). De vraag is dan ook hoe we de toegang tot open ruimte nog kunnen garanderen in een gebied dat bestuurlijk en ruimtelijk zo versnipperd is.

Landschapspark Zuidrand (LPZR) is een bovenlokaal samenwerkingsverband tussen negen gemeenten en actoren zoals natuur, landbouw, erfgoed, jacht, recreatie en toerisme. Het ultieme doel was de creatie van een regionaal landschap. In het verleden slaagde de sterk verstedelijkte Zuidrand¹ van Antwerpen er maar niet in om conform het natuurdecreet gekwalificeerd te worden als regionaal landschap. Pogingen om het verstedelijkingsproces tegen te gaan en ruimtelijke claims te verzoenen slaagden evenmin. Toen bij het kerntakendebat de provincies de bevoegdheid over grondgebonden materies kregen toegewezen, zijn deze zich vooral gaan richten op groenverbindingen en recreatief gebruik. Voor de Zuidrand was het concrete probleem dat de provincie daar geen opdracht voor had gekregen, omdat er vanuit Vlaams perspectief geen potentie voor een recreatie- en groengebied was. Toen gedeputeerde Rick Röttger in 2011 het idee lanceerde

om een regionaal landschap op te richten bestond er tussen de gemeenten en de Vlaamse overheid geen overlegstructuur. Vanuit de gemeenten Aartselaar en Boechout kreeg de provincie de vraag om het stadsrandbosdossier te reactiveren. Na een overleg met het departement Omgeving leek het aangewezen om via een aanvraag tot ondersteuning als strategisch project bij de Vlaamse overheid de focus op bosuitbreiding te verbreden tot een ontwikkeling van open ruimte in de Zuidrand. Het project LPZR zette in op leefbare open ruimten waarvan niet alleen bossen, maar ook natuurelementen, landbouw, erfgoed en recreatie onderdelen zijn. Bij indiening van de aanvraag tot ondersteuning als strategisch project Open Ruimte waren de kernpartners van het LPZR: Provincie Antwerpen, gemeenten Aartselaar, Kontich, Edegem en Boechout, ANB en Kempens Landschap. Later werden ook Natuurpunt, de Boerenbond, het Algemeen Boeren Syndicaat (ABS) en de gemeenten gelegen in het werkingsgebied aan boord gehesen.

VANUIT VLAAMS PERSPECTIEF BESTOND HIER GEEN POTENTIE VOOR EEN RECREATIE- EN GROENGEBIED.

Trage wegen als centraal project voor LPZR

Een trage weg is 'elke weg met een openbaar karakter die in hoofdzaak bedoeld en geschikt is voor niet-gemotoriseerd verkeer'². Voorbeelden zijn de kerkwegels, veldwegen, bospaden, holle wegen, jaagpaden, oude spoorwegpaden, winkelwandelstraten en steegjes. Deze gebruikersdefinitie staat als verzamelterm voor wegen die dienen voor het niet-gemotoriseerd openbaar verkeer en sinds 2001 door de vzw Trage Wegen geagendeerd worden als 'een reactie tegen motorisering, privatisering en verharding van open ruimte en gebrek aan open ruimte'³. Over de jaren heen

¹ De Zuidrand van Antwerpen behoort met zijn 9 gemeenten en 123.673 inwoners op een totaaloppervlakte van 9261 hectare en een bevolkingsdichtheid van 1820 inwoners/km² tot een van de dichtstbevolkte gebieden van België. Het percentage bebouwde oppervlakte ligt er veel hoger dan het gemiddelde voor Vlaanderen. Edegem en Mortsel zijn daarbij uitschieters met respectievelijk 50 en 48 percent bebouwde oppervlakte (zie fig. 1).

² Maes, P. 2000. Langs trage wegen: wandel-, fiets- en ruitertochten langs groene wegen in Vlaanderen. Tiel: Lannoo.

³ <http://www.tragewegen.be/toekomstvisie>